

Nr 126.

Ankom till riksdagens kansli den 5 maj 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 till förbättrande av bostadsförhållandena m. m. jämte i ämnet väckta motioner.
(3:e avd.)

1:o) **Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar. Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkterna 19 och 20, s. 18—21 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att under rubriken Statens byggnadslånebyrå för budgetåret 1944/45 såsom förslagsanslag anvisa till Avlöningar 735 000 kronor och till Omkostnader 225 000 kronor.

För statens byggnadslånebyrå är å riksstaten för innevarande budgetår anvisat ett avlöningsanslag av 638 000 kronor och ett omkostnadsanslag av 245 000 kronor.

Inför ovissheten om utvecklingen av byråns verksamhet har beräkningen av avlöningsanslaget grundats på de under innevarande budgetår rådande förhållandena. Vid tiden för denna beräkning belöpte sig byråns utgifter för ersättningar till kanslipersonal till omkring 50 000 kronor i månaden. Anledningen till den höga belastningen har angivits vara främst det förhållandet, att byråns arbetsuppgifter ökats och att byrån därför föranletts att anställa ytterligare personal. Vidare ha en del löneökningar till redan befintlig personal ansetts ofrånkomliga. Med anledning härav har för nästkommande budgetår beräknats ett medelsbehov för ersättningar till kanslipersonal av 600 000 kronor, vilket innebär en stegring av 100 000 kronor i förhållande till det vid fjolårets riksdag beräknade beloppet. I anslutning till Kungl. Maj:ts beslut den 1 oktober 1943, varigenom ordföranden i byrån befriats från uppdraget att tillika vara chef för kansliavdelningen och särskild person förordnats härtill, vilken jämväl skall uppbära viss ersättning från en i byråns avlöningsstat upptagen anslagspost till ersättningar till ordföranden och chefen för kansliavdelningen för mistade avlöningsförmåner, har denna anslagspost ansetts bära uppräknas med 10 000 kronor till 25 000 kronor. Med hänsyn till minskad belastning under budgetåret 1942/43 förväntas å andra sidan utgifterna för ersättningar till experter och sakkunniga minskas med 13 000 kronor till 65 000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1944. 6 saml. Nr 126.

Utskottet.

Enligt vad utskottet inhämtat har byggnadslånebyråns arbetsbalans visat en avsevärd stegring sedan hösten 1943. Vid slutet av februari 1944 uppgick antalet icke behandlade tertiärlåneärenden till 2 000. Utskottet har även vid behandlingen av ifrågavarande ärende tagit del av framställningar från byggnadslånebyrån till Kungl. Maj:t om tillfällig förstärkning av byråns personal för successiv avarbetning av balansen under loppet av innevarande kalenderår. Med hänsyn till rådande förhållanden har utskottet för sin del funnit ett ofrånkomligt behov av dylika åtgärder föreligga. Numera har även Kungl. Maj:t i ett den 24 mars 1944 dagtecknat beslut för innevarande budgetår medgivit överskridande av såväl den i avlöningsstaten för byrån upptagna anslagsposten till ersättningar till kanslipersonal med högst 158 000 kronor som den i omkostnadsstaten upptagna anslagsposten till expenser med högst 30 000 kronor. Av förstärkningen föranledd merkostnad under nästa budgetår torde lämpligen kunna bestridas på motsvarande sätt. Med hänsyn till dess tillfälliga natur synes densamma icke böra föranleda uppräknig av de av Kungl. Maj:t under ifrågavarande förslagsanslag äskade beloppen.

Utskottet har jämväl erhållit en redogörelse för byråns administration och planerade åtgärder till förenkling av densamma. I likhet med departementschefen förutsätter utskottet, att byrån, trots sina pressande arbetsuppgifter, ägnar uppmärksamhet åt möjligheterna av rationaliseringar inom den snabbt utbyggda organisationen.

Under åberopande av det anförda får utskottet med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag hemställa,

att riksdagen må för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

- a) till *Statens byggnadslånebyrå*: *Avlöningar* 735 000 kronor,
- b) till *Statens byggnadslånebyrå*: *Omkostnader* 225 000 kronor.

2:o) **Bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer. Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Kungl. Maj:t har (femte huvudtiteln, punkt 21, s. 21—33, kapitalbudgeten, bil. 3, punkterna 3, 6 och 7, s. 2—5) föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande departementschefen förordad jämkning i grunderna för hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer,

dels till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor,

dels till Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer för samma budgetår under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

dels medgiva, att det för budgetåret 1940/41 under fonden för låneunderstöd anvisade reservationsanslaget till Lån för stödjande av bostadsproduktionen i vissa orter må disponeras enligt de grunder, som gälla för dispositionen av

tertiärlänemedel samt att förefintlig reservation å nämnda anslag må överföras till tertiärlåneanslaget,

dels ock under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1944/45 såsom investeringsanslag anvisa, till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet 80 000 000 kronor och till Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet 42 000 000 kronor.

I samband med förevarande förslag har departementschefen jämväl upptagit till behandling frågan om ytterligare medelsanvisning för viss bostadsbyggnadsverksamhet under nu löpande budgetår. Anslag till sagda ändamål har Kungl. Maj:t vid innevarande riksdag äskat i propositionen nr 2, vilken i denna del blivit av riksdagen bifallen (statsutskottets utlåtande nr 20, riksdagens skr. nr 33).

För ifrågavarande ändamål ha å riksstaten och tilläggsstat för innevarande budgetår anvisats följande belopp.

a) Under femte huvudtiteln:

Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer 6 000 000 kronor,

b) Under statens utlåningsfonder:

Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer 30 000 000 kronor, varav 10 000 000 kronor å tilläggsstat,

c) Under fonden för låneunderstöd:

Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet 80 000 000 kronor, varav 30 000 000 kronor å tilläggsstat,

Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet 39 000 000 kronor, varav 2 000 000 kronor å tilläggsstat.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *statens byggnadslånebyrå* framlagt förslag rörande bostadsanslag för nästa budgetår inom byråns verksamhetsområde. Vad angår medelsbehovet till tertiärlån och tillägglån har byrån utgått från att förutsättningar böra skapas under budgetåret 1944/45 för en bostadsproduktion av ungefär samma omfattning som för innevarande budgetår. Det erforderliga bostadstillskottet under 1945 har uppskattats till omkring 30 000 lägenheter. Av dessa förutsätts 15 % eller 4 500 lägenheter avse byggnader, för vilkas uppförande bostadsanskaffningslån eller pensionärshemsbidrag kan erhållas. Från återstoden, cirka 26 000 lägenheter, har dragits det antal bostäder, som tillkommer utan stöd av statslån. Sistnämnda antal har — med förbehåll för en variation inom mycket vida gränser — uppskattats till 5 000 lägenheter. Efter frånräknande av sistberörda antal skulle återstå cirka 21 000 lägenheter, vilka för sin tillkomst skulle vara beroende av tertiärlånegivning. Härav beräknas 5 000 lägenheter avse enfamiljshus. Då det erforderliga tertiärlånebehovet enligt byråns erfarenhet kan skattas till 6 500 kronor för lägenhet i enfamiljshus och 3 500 kronor för lägenhet i flerfamiljshus, skulle det totala tertiärlånebehovet för budgetåret 1944/45 alltså uppgå till i runt tal 89 miljoner kronor. Då en viss eftersläpning i fråga om ansökningarnas ingivande och behandling kan väntas medföra, att viss del av nämnda medelsbehov

icke blir aktuellt förrän under budgetåret 1945/46, har byrån angivit beloppet av det för nästkommande budgetår erforderliga anslaget till 80 miljoner kronor.

I fråga om behovet av medel för tilläggs lån i anslutning till tertiärlåneverksamheten har byggnadslånebyrån anfört följande.

Vad härefter angår behovet under samma tidsperiod av medel för sådana tilläggs lån, som beviljas i anslutning till tertiärlåneverksamheten, tillåter sig byggnadslånebyrån först erinra därom, att tilläggs lån numera icke utgå för uppförande av s. k. tvåfamiljshus. Ytterligare är att märka att inom vissa orter — främst Stockholm — behov av tilläggs lån ännu icke anmält sig. Det antal lägenheter som under budgetåret 1944/45 beräknas ifrågakomma vid tilläggs lånegivningen kan, med beaktande av nyssberörda omständigheter, skattas till i runt tal 13,000. Vid oförändrade byggnadskostnader torde tilläggs lånen komma att motsvara cirka 15 % av anskaffningskostnaden, som genomsnittligt kan beräknas uppgå till 18 000 kronor per lägenhet. Behovet under budgetåret 1944/45 av medel för tilläggs lån, som här avses, kan fördenskull antagas uppgå till omkring 35 miljoner kronor. Det bör framhållas, att en eftersläpning av nyss angivna art kan antagas något minska medelsbehovet; byrån har dock med hänsyn till ovissheten rörande byggnadskostnadsutvecklingen ansett sig böra avstå från en reducering av det framräknade beloppet, vilket i realiteten ju endast innebär ett uppskjutande av medelsanspråken.

Departementschefen har beträffande nu ifrågavarande anslag för egen del anfört följande.

Det ekonomiskt omfattande program för den statsunderstödda bostadsbyggnadsverksamheten, som av byggnadslånebyrån framlagts för nästa budgetår, har utformats i anslutning till de av statsmakterna godtagna riktlinjerna för bostadspolitiken under krisåren. Om målsättningen på längre sikt måste vara att minska bostadsbristen, kan syftet i dagens läge enklast formuleras negativt: att i vart fall förhindra en skärpning av bostadsbristen.

Med angivna utgångspunkter har det erforderliga behovet av nya lägenheter beräknats. För år 1943 kan tillskottet av lägenheter i rikets tätorter beräknas till omkring 32 000. En bostadsproduktion av samma eller nästan samma omfattning har byggnadslånebyrån med nämnda utgångspunkter ansett påkallad även under år 1944, medan det för år 1945 erforderliga bostadstillskottet, vilket avses med tertiärlånegivningen för budgetåret 1944/45, uppskattats till omkring 30 000 lägenheter. Dessa uppskattningar synas mig ligga i underkant av behovet, och det är angeläget att understryka, att de angivna siffrorna betydligt understiga den i och för sig önskvärda storleken av bostadsproduktionen. På sätt ordföranden i byggnadsberedningen, statsrådet Rosander, i december 1943 framhöll i svar å en interpellation i riksdagen om byggnadsfrågans läge, har byggnadslånebyrån på grundval av senare tillgängliga uppgifter rörande bostadsmarknadsläget under hösten 1943 samt uppskattningar från kommunerna om bostadsbehoven under år 1944 angivit siffran 33 500 lägenheter såsom en minimisiffra för behovet år 1944. Nämnda antal nya lägenheter betecknades i interpellationssvaret icke endast såsom i hög grad önskvärt. Ett överskridande därav ansågs, i händelse materialtillgången det medgäve, böra äga rum. Ett bostadstillskott av 33 500 lägenheter år 1944 har av byggnadsberedningen jämväl tills vidare lagts till grund för beviljandet av byggnadstillstånd.

I vad mån tillgången på arbetskraft och material kan medgiva förverkligandet av ens det angivna minimiprogrammet, är icke möjligt att nu bedöma. Byggnadslånebyrån har i ovisshet härom såsom arbetshypotes ut-

gått ifrån att den kommande utvecklingen icke skulle innebära någon väsentlig förändring till det sämre. Vad dagens läge beträffar synes inom byggnadsfacket en sådan förskjutning i sysselsättningsgraden ha inträtt, att på flertalet orter en viss lättnad i tillståndsgivningen för nya byggnadsföretag kan anses befogad av arbetsmarknadsskäl. För närvarande torde det merendels sålunda väsentligen vara materialtillgången, som begränsar byggnadsverksamheten, och detta kan i än högre grad befaras bli fallet framdeles. Den avgörande faktorn är därvid importmöjligheterna. Om importen kan fortgå såsom hittills, bör det icke möta alltför stora svårigheter att upprätthålla en byggnadsverksamhet av nuvarande omfattning. Skulle vi däremot bli hänvisade att under längre tid enbart lita till den inhemska produktionen av byggnadsmaterial, måste man räkna med att en inskränkning av bostadsbyggandet blir nödvändig på grund av brist särskilt på glas, olika sorters rör och balkar.

Mot bakgrunden av rådande ovisshet om de reala förutsättningarna för bostadsbyggnadsverksamheten äro givetvis smärre skiftningar i uppfattningarna om det erforderliga lägenhetstillskottet av föga betydelse, och jag har ingen erinran mot att grunda uppskattningen av medelsbehovet för nästa och löpande budgetår på de förutsättningar och antaganden, som byggnadslånebyrån angivit. Skulle förutsättningar för ett utvidgat bostadsbyggande mot slutet av år 1944 eller början av år 1945 anses föreligga, torde härav påkallade förslag kunna underställas 1945 års riksdag.

Byggnadslånebyrån har i sitt förslag utgått ifrån att bostadsbyggnadsverksamheten under nästa budgetår skall bedrivas efter samma grunder som för närvarande gälla. Även jag utgår från att grunderna för verksamheten i huvudsak skola förbli oförändrade under nästa budgetår. Endast i ett avseende, nämligen beträffande familjebidragen till mindre bemedlade, barnrika familjer, förordar jag i anslutning till ett i fjolårets bostadsproposition (nr 243) anmält förslag från byggnadslånebyrån ändring i nu gällande grunder. Byrån hade i skrivelse den 18 mars 1943 hemställt om bemyndigande att bevilja dylika bidrag jämväl åt sådana mindre bemedlade, barnrika familjer, som beredas bostäder i med tertiärlån uppförda byggnader, tillhöriga kommun eller därmed i lånehanseende jämställda företag, under förutsättning att kommunala subventioner lämnades i en omfattning, som minst motsvarade värdet av det bidrag, som en kommun hade att lämna för ett barnrikehus. Standardhyrorna för dylika lägenheter förutsattes sålunda vara reducerade med ett belopp, som minst motsvarade värdet av den på lägenheterna belöpande andelen av tomten. I propositionen förordade jag icke förslaget omedelbara realiserande. Statsutskottet ansåg sig icke heller böra föreslå någon ändring i gällande bestämmelser under hänvisning till att bostads-sociala utredningens slutbetänkande, där åtgärder i liknande syfte torde upptagas till behandling, vore att förvänta under hösten 1943.

Mitt ställningstagande till byggnadslånebyråns förslag vid 1943 års riksdag motiverades icke av några betänkligheter i sak. Enligt min uppfattning låg förslaget helt i linje med de av statsmakterna från början godtagna allmänna principerna för statsstöd åt de barnrika familjernas bostadsförsörjning. De fördelar, som skulle vinnas genom den föreslagna jämkningen av bidragsgrunderna, föreföllo mig emellertid vara av så begränsad räckvidd, att ändringarnas genomförande kunde något anstå, särskilt som det var min förhoppning, att jag inom den närmaste tiden skulle bli i tillfälle att upptaga till prövning frågan om barnrikefamiljernas bostadsfråga i ett sammanhang på grundval av förslag från bostads-sociala utredningen. När så nu icke blivit fallet och då från kommunalt håll uttalats, att den ökade rörelsefrihet, som byggnadslånebyråns förslag skulle giva kommunerna, vore av värde under

nuvarande förhållanden, har jag ansett mig böra förorda att förslag förelägges 1944 års riksdag. Jag förordar alltså, att familjebidrag, om stadgade villkor i övrigt äro uppfyllda, må kunna beviljas även till barnrika familjer, som beredas bostad i med stöd av tertiärlån uppförda fastigheter, tillhöriga kommun eller därmed i lånehänseende jämställt företag, under förutsättning att den barnrika familjen kommer i åtnjutande av samma hyra och samma bostadsstandard, som om den varit bosatt i ett barnrikehus av den hittills vanliga typen. Ingår lägenheten i en fastighet, tillhörig en bostadsrättsförening, innebär den angivna förutsättningen bland annat att kapitalinsats icke skall krävas av barnrikefamiljen. Kommunal medverkan förutsättes därvid på sätt byggnadslånebyrån föreslagit. Denna jämkning i grunderna torde icke i avsevärd mån påverka anslagsbehovet för nästa budgetår.

Vad beträffar medelsbehovet under de olika bostadsanslagen torde jag nu först till behandling få upptaga anslagen till *bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer*. Jag behandlar därvid i ett sammanhang äskandena för nästa och för löpande budgetår. För nästa budgetår har byggnadslånebyrån hemställt om anvisande dels under femte huvudtiteln av ett förslagsanslag på 7 miljoner kronor till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, dels ock å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder av ett investeringsanslag å 30 miljoner kronor till lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. Det förra anslaget avser hyresbidrag till barnrikefamiljerna och det senare bostadsanskaffningslån för samma familjer. I förbigående vill jag föreslå, att benämningen å det förra anslaget i tydlighetens intresse ändras å riksstaten för nästa budgetår till hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer. För den med bostadsanskaffningslånen avsedda byggnadsverksamheten har byrån vidare för nästa budgetår räknat med ett behov av tilläggs-lån, avsedda att täcka under kriget uppkomna merkostnader vid bostadsbyggande, på 5 miljoner kronor. För löpande budgetår har byrån anmält ett behov av 10 miljoner kronor till bostadsanskaffningslån utöver å riksstaten anvisade 20 miljoner kronor samt i anslutning därtill en förstärkning av anslaget till tilläggs-lån på 2 miljoner kronor.

Jag delar byråns uppfattning om den socialt sett höga angelägenhetsgraden av låne- och bidragsverksamheten för de barnrika familjernas bostadsförsörjning och anser mig i nuvarande läge böra tillstyrka en sådan medelsanvisning, att lånegivningen för nya sådana företag skall kunna upprätthållas utan avbrott. För löpande budgetår föreslår jag sålunda, att ytterligare 10 miljoner kronor anvisas till bostadsanskaffningslån samt för nästa budgetår 30 miljoner kronor för samma ändamål. Den totala investeringen i lånefonden skulle sålunda för löpande budgetår uppgå till samma belopp som för nästa budgetår. För tilläggs-lån till den med bostadsanskaffningslånen avsedda verksamheten anser jag i likhet med byrån under nästa budgetår ett belopp av 5 miljoner kronor erforderligt och under löpande budgetår en förstärkning med 2 miljoner kronor. Det under nu förevarande anslagspunkt upptagna förslagsanslaget till hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer torde i enlighet med byggnadslånebyråns förslag även med beaktande av den av mig nyss förordade jämkningen i grunderna för bidragen kunna för nästa budgetår upptagas till 7 miljoner kronor.

Vad slutligen angår medelsbehovet till *tertiärlån och tilläggs-lån*, vartill medel anvisas under fonden för låneunderstöd, har byggnadslånebyrån hemställt om anvisande till tertiärlån av dels ett anslag för löpande budgetår å 30 miljoner kronor utöver redan anvisade 50 miljoner kronor, dels ett anslag för nästa budgetår på 80 miljoner kronor. Jag biträder byråns förenämnda

förslag och förordar sålunda, att för löpande budgetår anvisas ett tilläggsanslag å 30 miljoner kronor och för nästa budgetår ett anslag av 80 miljoner kronor. Därest förändringar i Stockholms stads sekundärlänegivning skulle föranleda ett ytterligare medelsbehov för nästa budgetår, torde frågan härom få föreläggas 1945 års riksdag. För den med tertiärlänegivningen avsedda byggnadsverksamheten har byrån för nästa budgetår beräknat ett tilläggslånebelopp av 35 miljoner kronor erforderligt, men på anförda skäl icke ansett någon förstärkning av motsvarande anslag för löpande budgetår påkallad. För tilläggslån avseende den förut berörda bostadsanskaffningsverksamheten för barnrikefamiljerna förordar jag en förstärkning av anslaget för löpande budgetår med 2 miljoner kronor. Det för nästa budgetår erforderliga behovet av tilläggslån beräknar jag till 5 miljoner kronor för bostadsanskaffningsverksamheten åt barnrikefamiljerna, 2 miljoner kronor för egnahemslåneverksamheten, på sätt framgår av nästföljande anslagspunkt, och 35 miljoner kronor för den med tertiärlånen avsedda byggnadsverksamheten, eller tillhopa 42 miljoner kronor.

Slutligen torde jag få anmäla byggnadslånebyråns framställning om rätt att disponera det för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till lån för stödjande av bostadsproduktionen i vissa orter enligt de grunder som gälla för dispositionen av tertiärlänemedlen. Nyssnämnda anslag avsåg att stödja bostadsbyggandet i vissa orter, där den krisbetingade industriella expansionen frambragt en svårartad bostadsbrist under våren 1941, genom krediter på i huvudsak sådana villkor, som sedermera kommo att gälla för tertiärlånen. Anslaget har emellertid lämnats oanvänt, enär de av byggnadslånebyrån beviljade lånen å ifrågavarande orter formellt kommit att knytas till den sedermera utfärdade kungörelsen om tertiärlånen. Någon anledning till erinran mot byggnadslånebyråns förslag synes mig icke föreligga, och jag förordar, att riksdagens medgivande härtill utverkas, ävensom till att den å anslaget föreliggande reservationen, 5 miljoner kronor, överföres till tertiärlåneanslaget. I sina beräkningar av tertiärlånebehovet har byggnadslånebyrån räknat med sådan överföring.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehåft *dels* en inom andra kammaren av herr *W. Sundström* i Skövde *m. fl.* väckt motion (II: 14), vari hemställts,

att riksdagen måtte besluta, att hyresrabatter till mindre bemedlade, barnrika familjer med ett eller två barn må utgå med 30 % av standardhyran i av statens byggnadslånebyrå till hyresbelopp och kvalitet godkända lägenheter i såväl s. k. barnrikehus som i den öppna marknaden tillgängliga lägenheter,

att i övrigt för ifrågavarande rabatter gällande villkor skola lända till efter rättelse samt

att för ifrågavarande ändamål bevilja ett förslagsanslag å tre miljoner kronor,

dels en inom andra kammaren av herr *S. Persson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 273), vari hemställts att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av kungl. kungörelsen den 4 september 1935 (nr 512) om lån och bidrag av statsmedel till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, att dess §§ 16 och 18 erhålla följande ändrade lydelse:

»16 §.

Såsom barnrik anses i denna kungörelse familj bestående av, förutom en eller flera vuxna personer, tre eller flera minderåriga, helt eller delvis försörjda barn samt ensamstående självförsörjande mödrar med ett och två barn.

Till barn — — — särskilda behov.

18 §.

På grundval av — — — särskilda lägenheterna. De hyror, vilka skola erläggas av sådana familjer som avses i 16 §, bestämmas genom att från standardhyrorna göras procentuella hyresavdrag, uppgående till

30 % för familj med 3 barn samt för ensamstående självförsörjande mödrar med ett och två barn,

40 % för familj med 4 barn,

50 % för familj med 5 barn,

60 % för familj med 6 och 7 barn samt

70 % för familj med 8 eller flera barn.

Beträffande av — — — fastställda standardhyror.»

dels en inom andra kammaren av herr *N. A. Larsson* i Östersund *m. fl.* väckt motion (II:141), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om anskaffande av egna hem för mindre bemedlade, barnrika familjer, tillhörande skogs- och flottningsarbetare och med dem i ekonomiskt avseende jämställda befolkningsgrupper, måtte skyndsamt utredas i enlighet med i motionen anförda synpunkter samt att för riksdagen framläggas de förslag, vartill utredningen kan föranleda,

dels en inom andra kammaren av herrar *A. Gustafsson* i Lekåsa och *C. O. Carlsson* i Bakeröd väckt motion (II: 372), vari hemstälts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådana ändringar i nu gällande bestämmelser för bostadsanskningslån ur lånefonden för bostadsförsörjning till mindre bemedlade, barnrika familjer, att kommuner på landsbygden kunna erhålla hjälp av egna hemsnämnderna vid förmedlandet av nämnda lån,

dels en inom andra kammaren av herr *S. Hedqvist* väckt motion (II: 181), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om åtgärder i syfte att lämna statligt stöd till bostadsansknings åt i industriellt och annat arbete anställd ungdom,

dels en inom andra kammaren av herrar *W. Sundström* i Skövde och *G. Nilsson* i Kristinehamn väckt motion (II: 15), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att räntan å tertiärlån, som utlämnas genom kommunernas förmedling i syfte att främja bostadsproduktionen i städer och stadsliknande samhällen, måtte fastställas till 3,5 %,

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. Näsström m. fl.* (I: 40) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Bladh m. fl.* (II: 58), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om statens medverkan för anskaffandet av erforderliga byggnadsmaterialier för åstadkommandet av en bostadsproduktion, som motsvarar beräknat behov på bostadsmarknaden,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *S. Persson* i Stockholm och *H. Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 353), vari hemställdt,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utarbetandet av en generalplan för rikets bostadsförsörjning, att utföras av härför lämpad statlig myndighet — exempelvis statens byggnadslånebyrå — i samverkan med länsstyrelserna och kommunerna,

att härvid särskild uppmärksamhet ägnas ungdomens bostadsfråga, i synnerhet den självförsörjande ungdomens,

att en plan samtidigt utarbetas för inhemsk produktion av byggnadsmateriel i samhällelig regi,

att städerna och kommunerna åläggas att endera i egen regi eller också genom entreprenörer, med ekonomiskt stöd från staten, uppföra tillräckligt antal bostäder, vilka sedan skola uthyras till självkostnadspris,

att de kommunala myndigheterna i storstäderna samt på platser med akut bostadsbrist åläggas att upprätta kommunal bostadsförmedling,

att fastighetsägare och uthyrare av rum på samtliga orter, där hyresregleringslagen tillämpas, förpliktas att anmäla lediga lägenheter till kommunal bostadsförmedling eller annan kommunal instans,

samt att utarbetandet av ovan nämnda planer för bostadsförsörjning och byggnadsämnesproduktion, med beaktande i övrigt av vad som framhållits i motiveringen till förslagen, sker i sådan takt, att de i form av propositioner kunna föreläggas årets riksdag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslagen, får utskottet, i den mån de ej framgå av vad utskottet anför, hänvisa till motionerna.

Byggnadslånebyråns uppskattning av behovet av nya lägenheter — omkring 32 000 för år 1944 och omkring 30 000 för år 1945 — vilken uppskattning ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, har departementschefen ansett ligga i underkant av behovet och betydligt understiga den i och för sig önskvärda storleken av bostadsproduktionen. Mot bakgrunden av rådande ovisshet om de reala förutsättningarna för bostadsbyggnadsverksamheten, främst beträffande materialtillgången, har departementschefen dock ansett, att nu ifrågavarande anslagsberäkningar kunna grundas på nämnda uppskattning. Därvid har departementschefen framhållit, att om förutsättningar för ett utvidgat bostadsbyggande mot slutet av år 1944 eller början av år 1945 skulle anses föreligga, därav påkallade förslag kunna underställas 1945 års riksdag.

Utskottet har under hand inhämtat, att efter statsverkspropositionens avlåtande en sådan lättnad inträtt i fråga om materialtillgången, att man redan nu räknar med möjligheten av en väsentligt större bostadsproduktion än den, på vilken anslagsberäkningen grundats. Härav föranledd ökning av medelsbehovet torde emellertid kunna tillgodoses genom anslag å allmän beredskapsstat för nästa budgetår, varom förslag ännu icke förelagts riksdagen.

Grunderna för verksamheten förutsättas i Kungl. Maj:ts förslag skola förbli i huvudsak oförändrade. Endast i ett avseende, nämligen beträffande familjebidragen till mindre bemedlade, barnrika familjer föreslås en ändring.

Utskottet.

Om stadgade villkor i övrigt äro uppfyllda, skall familjebidrag enligt ändringsförslaget kunna beviljas ej blott familjer i s. k. barnrikehus utan även barnrika familjer, som beredes bostad i med stöd av tertiärlån uppförda fastigheter, tillhöriga kommun eller därmed i länhänseende jämställt företag. Familjebidrag skall dock i dylika fall utgå endast under förutsättning, att den barnrika familjen kommer i åtnjutande av samma hyra och samma bostadsstandard, som om den varit bosatt i ett barnrikehus av den hittills vanliga typen. Ingår lägenheten i en fastighet, tillhörig en bostadsrättsförening, innebär den angivna förutsättningen bland annat, att kapitalinsats icke skall krävas av barnrikefamiljen, varvid viss kommunal medverkan förutsättes.

Den sålunda föreslagna utvidgningen av verksamheten har utskottet funnit välbetänkt, helst som densamma är ägnad att befordra en i och för sig önskvärd uppblandning av här ifrågakvarande mindre bemedlade bostadsbehövande med andra grupper av medborgare.

I en del motioner ha åtgärder påkallats till förmån för vissa andra kategorier mindre bemedlade. Den för familjer med tre barn i barnrikehusen gällande rabatten av 30 % föreslås sålunda i motionen II: 14 skola beredas jämväl familjer med ett eller två barn och i motionen II: 273 ensamstående självförsörjande mödrar med ett eller två barn. I motionen II: 141 begäres vidare utredning av frågan om anskaffande av egna hem för barnrika familjer, tillhörande skogs- och flottningsarbetare och med dem i ekonomiskt avseende jämställda befolkningsgrupper, och i motionen II: 181 hemställas om utredning av frågan om statligt stöd för anskaffande av bostäder åt i industriellt och annat arbete anställd ungdom.

Utskottet vill erinra om att understöd i form av tertiär- och tilläggsloan avse att möjliggöra bostadsproduktion vid nuvarande hyresläge. Emellertid tager kostnaden för en tjänlig bostad trots dessa subventioner i allmänhet en oproportionerligt stor del av inkomsten i anspråk. Särskilt kännbart är detta förhållande givetvis för personer med mycket låga inkomster. Det är därför enligt utskottets mening angeläget, att ytterligare åtgärder till förbättring av bostadsförhållandena övervägas, framför allt med hänsyn till de i detta hänseende sämst ställda. I den mån icke en allmän begränsning av bostadskostnaden kan åstadkommas, ligger den tanken nära till hands att, såsom i vissa motioner föreslagits, understöd i form av hyresrabatter böra beviljas även andra kategorier mindre bemedlade bostadsbehövande än sådana barnrika familjer, som nu komma i åtnjutande av en dylik förmån. I motionen II: 181 har därvid för den arbetsanställda ungdomens del förordats anordnande av speciella ungdomsbostäder. Det synes emellertid utskottet förmånligare om de mindre bemedlades bostadsfråga i stället löses på sådant sätt, att de olika kategorierna uppblandas med varandra och med ortens befolkning i övrigt. Vidkommande såväl nämnda motion som motionerna II: 14 och II: 273 förutsätter utskottet, att förslag i hithörande frågor framläggas av bostadssociala utredningen, vars betänkande i ämnet torde kunna emotas under den närmaste framtiden. Med anledning härav är utskottet icke berett att nu tillstyrka åtgärder i nämnda motioners syfte.

Angelägenheten av att nedbringa bostadskostnaden för flerbarnsfamiljer är mycket framträdande beträffande i motionen II: 141 avsedda, i inkomsthänseende särskilt ogynnsamt ställda befolkningsgrupper. Frågan i vad mån särbestämmelser böra meddelas beträffande dessa familjer bör komma under omprövning i samband med de förslag, som framläggas av bostadssociala utredningen. Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet torde dock icke skäl föreligga att göra framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Vidkommande frågan om de mindre bemedlades bostadsförsörjning överhuvud vill utskottet emellertid i detta sammanhang understryka vikten av att åtgärder till nedbringande av bostadskostnaden komma till stånd med minsta möjliga tidsutdräkt. Under avvaktan på statsmakternas beslut i anledning av bostadssociala utredningens emotsedda förslag böra enligt utskottets mening vederbörande kommuner äga att understödja bostadsbehövande personer på de vägar kommunen finner lämpliga, exempelvis genom nedsättning av tomtpris eller tomträttsavgäld.

I de likalydande motionerna I: 40 och II: 58 begäres utredning av frågan om statens medverkan för anskaffande av byggnadsmaterial och i motionen II: 353 hemställas om utarbetande av en generalplan för rikets bostadsförsörjning och en plan för inhemsk produktion av byggnadsmaterial i samhällelig regi, varjämte förslag framläggas om kommunal bostadsproduktion och bostadsförmedling.

Med anledning av dessa yrkanden får utskottet erinra om det nyligen av trycket utkomna betänkandet angående bostadsproduktionens förutsättningar efter ett vapenstillestånd (SOU 1944: 7, s. 121 ff.) ävensom om bostadssociala utredningens och fredsplaneringskommissionens pågående arbete, varigenom ifrågasvarande spörsmål torde få antagas bli tillfredsställande utredda. Härutöver kommer en inom andra kammaren i hithörande ämne väckt motion (II: 421), vilken hänvisats till tillfälligt utskott, att senare bli föremål för prövning. I motionen har hemställts om en utredning i syfte att förbilliga byggnadskostnaderna bland annat genom stöd åt allmännyttiga företag inom byggnadsämnesindustrien för uppnående dels av en av monopolbildningar opåverkad prissättning på byggnadsmaterial och dels en skyndsammare standardiseringsprocess beträffande tillverkningen av sådana material. Utskottet anser sig icke böra nu förorda framställning om ytterligare utredningar i förevarande ämnen. Icke heller är utskottet i sakens nuvarande läge berett att tillstyrka övriga i motionen II: 353 avgivna förslag.

Yrkandet i motionen II: 15 om sänkning av räntan å tertiärlån berör frågan på vad sätt de statliga subventionerna till bostadsbyggandet böra lämnas. Utskottet är icke berett att, utan omprövning av denna fråga i ett större sammanhang, på yrkande av enskild motionär förorda ändring av ifrågasvarande räntesats.

Vad härefter särskilt angår åtgärderna för beredande av bostäder i egna hem åt mindre bemedlade barnrika familjer, vill utskottet först erinra om att den i motionen II: 372 berörda frågan om låneförmedlingsverksamheten på landsbygden numera behandlats av chefen för socialdepartementet i ett

interpellationssvar den 8 mars 1944 i andra kammaren. Departementschefen förklarade sig därvid beredd föreslå Kungl. Maj:ts uppdrag åt egnehemsstyrelsen och statens byggnadslånebyrå att instruera respektive informera egnehemsnämnderna om vad nämnderna böra iakttaga för att biträda landskommunerna vid förmedlingsverksamhetens utövande. Åt byggnadslånebyrån borde vidare enligt departementschefens uppfattning uppdragas att på lämpligt sätt bedriva upplysningsverksamhet direkt hos sådana kommuner, som — ehuru uppenbart behov därav föreläge — icke åtagit sig förmedlingsverksamhet. Ehuru vägande skäl föreläge för att föreslå mera vittgående administrativa åtgärder, förklarade sig departementschefen i sakens nuvarande läge icke beredd härtill. Lösningen av dessa frågor ansågs lämpligen böra anstå till dess mera konkret utformade förslag framlagts från bostadssociala utredningen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av åtgärder till intensifiering av låneförmedlingsverksamheten på landsbygden. Då av interpellationssvaret framgår, att departementschefens synpunkter på denna fråga helt överensstämmer med nämnda uppfattning, torde dock särskild framställning i ämnet från riksdagens sida icke numera vara erforderlig.

Emellertid vill utskottet framhålla önskvärdheten av att byggnadslånebyrån och de lokala förmedlingsorganen göra sitt inflytande gällande i fråga om val av hustyper och deras planlösning för åstadkommande av ändamålsenliga bostäder. De hustyper, som hittills mest kommit till användning, synas vara enplanshus med mycket låg takresning. En typ, vilken i stället ger vindsutrymme och möjlighet till framtida inredning av ett eller två rum på vinden, är ur många synpunkter att föredraga, i varje fall på landsbygden. I den mån familjen växer blir tillgången till en dylik utvidgningsmöjlighet av stort värde. Likaså skulle därigenom möjlighet till husrum inom det egna hemmet beredas ägaren även sedan han inträtt i pensionsåldern och hemmet i övrigt övertagits av något av barnen. Merkostnaden för den högre takresningen blir i förhållande till det övriga kubikutrymmet synnerligen obetydlig.

Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar förutsätta bland annat, att det för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till lån för stödjande av bostadsproduktionen i vissa orter skall få tagas i anspråk för utlämnande av tertiärlån. Utskottet tillstyrker, att nämnda beräkningar läggas till grund för nu ifrågavarande medelsanvisning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- I. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag
  - a) godkänna den i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944 förordade jämkningen i grunderna för hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer,
  - b) medgiva, att det för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till Lån för stödjande av bostadsproduktionen i vissa orter må disponeras enligt de grunder, som gälla för dispositionen av tertiärlånemedel, samt att förefintlig reservation å nämnda anslag må överföras till tertiärlåneanslaget,

c) för budgetåret 1944/45 anvisa

1) till *Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer* under femte huvudtiteln ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor,

2) till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

3) till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 80 000 000 kronor,

4) till *Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 42 000 000 kronor,

II. att motionerna I: 40 samt II: 14, 15, 58, 141, 181, 273, 353 och 372 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

3:o) **Bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden.** Kungl. Maj:t har (femte huvudtiteln, punkt 22, s. 33—38, och kapitalbudgeten, bilaga 3, punkterna 4, 8 och 9, s. 3 och 5) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 anvisa

dels till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor,

dels till Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor,

dels ock såsom investeringsanslag under fonden för låneunderstöd till Lån för uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder 500 000 kronor och till Lån för bostadsförbättringsverksamhet 2 700 000 kronor.

För löpande budgetår har riksdagen till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden anvisat ett belopp av 10 000 000 kronor, därvid till anslagsanvisningen med hänsyn till den begränsade tillgången på arbetskraft och material knöts ett förbehåll, att ett belopp av 7 000 000 kronor endast finge disponeras på sådant sätt, att Kungl. Maj:ts medgivande skulle fordras för företagens igångsättande. Ett belopp av tillhoppa 650 000 kronor av det totala anslaget skulle avses för bidragsgivning av speciell natur samt för bestridande av administrationsutgifter för vatten- och avloppsförbättringsverksamhet.

Vid fjolårets riksdag konstaterades en betydande eftersläpning för ifrågasvarande bostadsförbättringsverksamhet. På grund härav uttalade sig riksdagen för den uppfattningen, att arbeten av ringa angelägenhetsgrad borde utmönstras till förmån för viktigare företag. De bidrags- och lånebeviljande myndigheterna skulle efter en inventering av samtliga fall, för vilka lån eller bidrag till ännu icke påbörjade arbeten beviljats före 1942 års utgång, undersöka i vad mån det kunde vara berättigat att till förmån för nya ansökningar av högre angelägenhetsgrad utsätta viss tidsfrist för arbetenas påbörjande.

Enligt av egnahemsstyrelsen i *promemoria* av den 17 december 1943 fram-

lagda uppgifter, avseende förhållandena vid ingången av juli 1943, uppgingo icke utbetalade belopp å dessförrinnan beviljade bostadsförbättringsbidrag, nybyggnadslån och förbättringslån till sammanlagt respektive 18,7 miljoner, 11,0 och 5,2 miljoner kronor i runda tal. I anslutning till vad riksdagen uttalat i fråga om annullerande av bidrag och lån, som beviljats för arbeten, vilkas angelägenhetsgrad vore sådan, att deras utförande utan större olägenhet kunde tills vidare uppskjutas, har egnahemsstyrelsen genom cirkulär till egnahemsnämnderna anmodat dessa att vidtaga åtgärder av den innebörd, som angivits av riksdagen. Enligt uppgifter, som lämnats av nämnderna i december 1943 och vilka delvis endast äro av preliminär art, ha nämnderna hittills under budgetåret 1943/44 fattat beslut om eller räknat med annulleringar av förbättringsbidrag, nybyggnadslån och förbättringslån till belopp av sammanlagt respektive 2,4 miljoner, 1,8 miljoner och 1,3 miljoner kronor. De största beloppen hänföra sig till Västerbottens, Norrbottens, Västernorrlands, Kristianstads och Jämtlands län. Siffrorna avse i viss utsträckning även bidrag och lån, som beviljats så sent som efter utgången av år 1942 men som det redan nu uppkommit anledning att annullera.

I skrivelse den 30 augusti 1943 har *egnahemsstyrelsen* inkommit med förslag till medelsäskanden för nästa budgetår. Styrelsen har beräknat medelsbehovet för bostadsförbättringsbidrag till 15 000 000 kronor, för nybyggnadslån till 7 500 000 kronor, för förbättringslån till 7 500 000 kronor och för lantarbetarbostadslån till 1 000 000 kronor.

Styrelsen har därvid föreslagit, att från anslaget till bostadsförbättringsbidrag även under budgetåret 1944/45, liksom under innevarande budgetår, skola få bestridas utgifter för lantarbetarbostadsbidrag, för bidrag till fiskarbostäder samt för administrerande av bidrags- och långivningen till vatten- och avlopps företag, inköp av brunnsborrningsattiraljer och anordnande av utbildningskurser för brunnsborrhare. Något belopp har även liksom hittills ansetts böra utgå för bostadsförbättringsbidrag till innehavare av vissa kronolägenheter.

Styrelsen har jämväl föreslagit höjning av maximibeloppet för bostadsförbättringsbidrag, vilket förslag styrelsen motiverat med i huvudsak följande.

Genom kungörelse den 30 juni 1943, nr 596, har medgivits, att maximibeloppet för bostadsförbättringsbidrag, som tidigare generellt utgjort 2 500 kronor, må höjas med 1 000 kronor därutöver för anordnande av vatten- och avloppsledningar eller för förbättring av vattentäkt. Trots denna höjning torde det komma att möta stora svårigheter för de minst bemedlade, vilka på grund av svag ekonomisk ställning icke kunna ikläda sig nybyggnadslån, att finansiera en mera genomgripande ombyggnad av bostadslägenhet och naturligtvis än mera att uppföra en ny byggnad i stället för en redan befintlig. Detta kan leda till att förbättringsarbeten på bostadslägenheter inskränkas till det för stunden nödvändiga, med risk att bostaden även efter förbättringen lämnar åtskilligt övrigt att önska och kanske rent av inom få år behöver underkastas en ny förbättring. Tendenser i sådan riktning ha visat sig. Det är uppenbart, att bostadsförbättringsverksamheten härvid icke kommer att fylla sin uppgift att leda till en bestående höjning av bostadsstandarden på

landsbygden. Överhuvud taget är en dylik utveckling betänklig ur såväl social som ekonomisk synpunkt. För undvikande härav synes en ytterligare höjning av maximibeloppet för bostadsförbättringsbidrag påkallad, förslagsvis till 3 500 kronor jämte tillägg för vatten och avlopp. Om möjlighet sålunda beredes att bevilja högre bidrag än hittills, bör emellertid denna möjlighet ej utnyttjas med mindre fråga är om bestående uppräckning av en bostads beskaffenhet och standard.

Mot en höjning av bidragsbeloppet kunna visserligen betänkligheter hysas ur den synpunkten att de, som önska nyförvärva ett eget hem med stöd av egnahemslån jämte tillägglån, komma i en ojämförligt mycket sämre ställning än de, som med hjälp av bostadsförbättringsbidrag vilja ersätta en gammal byggnad med en ny. Dessutom kan det leda till att en egnahemsbildare, för att utnyttja det stöd bostadsförbättringsbidragen erbjuda, medvetet inköper en äldre lägenhet för att där verkställa nybyggnad, vilket i sin tur kan innebära att allmänt sett ovidkommande hänsyn komma att inverka på valet av tomtplats. Sådana tendenser har styrelsen redan nu ansett sig kunna konstatera i någon utsträckning. Enligt styrelsens mening böra emellertid farhågorna för en utbredning av dessa tendenser icke få stå i vägen för den höjning av maximibeloppet för bostadsförbättringsbidrag, som styrelsen nyss förordat. Vid den översyn av gällande egnahems- och bostadsförbättringsbestämmelser, som är avsedd att verkställas av bostadssociala utredningen, bör givetvis uppmärksamhet ägnas åt att bortarbete icke motiverade skiljaktigheter mellan lån och bidrag av olika slag.

Föredragande statsrådet Rubbestad har för egen del uttalat följande.

Bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden synes mig med den låga standard, som merendels karakteriserar bostäderna därstädes, vara en socialt så betydelsefull angelägenhet, att den enligt min mening trots rådande statsfinansiella svårigheter även under nästa budgetår bör komma i åtnjutande av ett betydande stöd från statens sida. Det är dock givet, att landets tillgångar på material och arbetskraft kunna sätta bestämda gränser för verksamhetens omfattning. Dessa gränser torde få angivas av Kungl. Maj:t efter det aktuella lägets möjligheter i enlighet med den princip, som godtogs av 1943 års riksdag vid medelsanvisningen för löpande budgetår till *bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden*. Till anslagsanvisningen knöts därvid förbehållet, att endast 3 av anvisade 10 miljoner kronor finge disponeras av egnahemsstyrelsen enligt vanliga regler, medan byggnadsarbetena för återstående 7 miljoner kronor icke skulle få igångsättas utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t.

Egnahemsstyrelsen har uppskattat medelsbehovet under nästa budgetår till 15 miljoner kronor under förutsättning att tillgången på material och arbetskraft ej begränsar verksamheten och att denna ej heller behöver vidgas av sysselsättningspolitiska skäl. Jag biträder den av styrelsen gjorda uppskattningen av medelsbehovet under nästa budgetår och anser sålunda att för ifrågasvarande ändamål böra avses 15 miljoner kronor, däri inräknat det belopp av 2,4 miljoner kronor, som enligt vad från egnahemsstyrelsen upplysts frigjorts i form av förfallna eller annullerade förbättringsbidrag. I ovisshet om de gränser, som de reala resurserna sätta för verksamheten, torde emellertid endast 7,5 miljoner kronor böra få disponeras i vanlig ordning. Återstoden, alltså ett belopp av 7,5 miljoner kronor, bör stå till Kungl. Maj:ts förfogande och dispositionen därav bli beroende av det allmänna läget. I avseende å detta belopp bör sålunda göras det förbehållet, att tidpunkten för de därmed avsedda arbetena skall bero av Kungl. Maj:ts prövning. På sätt chefen för finansdepartementet anfört vid anmälan av inkomstberäkningen i årets statsverks-

proposition har bland annat för medelsanvisningar av dylik karaktär för nästa budgetår utformats en särskild anslagsform å allmän beredskapsstat. Jag förordar, att förut angivna förbehåll beträffande dispositionen skall gälla jämväl för nyssnämnda frigjorda 2,4 miljoner kronor, och räknar för den skull med att på allmän beredskapsstat skall med nu angivna dispositionsvillkor uppföras ett belopp till dylika bidrag på i runt tal 5 miljoner kronor. Till frågan härom och till den medelsanvisning på allmän beredskapsstat för ifrågavarande ändamål, som kan påkallas vid en arbetslöshetsituation, torde jag få återkomma i ett annat sammanhang. Här tillstyrker jag, att ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor för nästa budgetår upptages under femte huvudtiteln till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden.

Jämväl för nästa budgetår torde från nämnda anslag få bestridas utgifter för de speciella bidrag, som egnahemsstyrelsen angivit, därvid det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förhållandena fastställa det belopp, som för dessa ändamål må disponeras.

Det av egnahemsstyrelsen framlagda förslaget om höjning av maximibeloppet för bidragen från förevarande anslag anser jag mig icke kunna biträda under nu rådande förhållanden och då så kort tid förflutit efter riksdagens prövning av frågan om maximibeloppen. Erfarenhet synes böra vinnas om betydelsen av den höjning, som beslöts av fjolårets riksdag. Under pågående utredning rörande avvägningen av låne- och bidragsformerna framstår det även såsom olämpligt att vidtaga en sådan höjning av den ena understödsformen, som enligt vad styrelsen framhåller skulle kunna skapa ytterligare ojämnheter.

Vad angår de av egnahemsstyrelsen föreslagna investeringsanslagen å kapitalbudgeten kan jag ävenledes biträda uppskattningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av förut anförda skäl är dock en uppdelning av anslagsanvisningen på riksstat och beredskapsstat nödvändig, och hänsyn bör tagas till de frigjorda medlen till nybyggnadslån och förbättringslån. Beträffande medel till *nybyggnadslån*, varav egnahemsstyrelsen uppskattat behovet till 7 500 000 kronor, anser jag, att för nästa budgetår böra enligt vanliga regler få disponeras högst 4 500 000 kronor. Därvid böra i första hand tagas i anspråk de 1 800 000 kronor, som frigjorts av äldre medel, och därutöver å kapitalbudgeten anvisas ett belopp av 2 700 000 kronor såsom investering i lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Jag räknar då med att på allmän beredskapsstat under tidigare angivna dispositionsvillkor skall för samma ändamål upptagas ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor. Den sålunda angivna beräkningen bör dock icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att redan för löpande budgetår medgiva, att de frigjorda äldre medlen till någon del må tagas i anspråk, därest ett mera utpräglat behov av nybyggnadslån skulle uppkomma i samband med en eventuell fördelning av hela det anslag till förbättringsbidrag, som fjolårets riksdag beviljade utan att samtidigt anvisa några medel till nybyggnadslån. Beträffande medel till *förbättringslån*, vartill egnahemsstyrelsen äskat 7 500 000 kronor, förordar jag, att för nästa budgetår må enligt vanliga regler disponeras 4 000 000 kronor. Därvid böra i första hand tagas i anspråk de 1 300 000 kronor, som frigjorts av äldre medel, samt därutöver å kapitalbudgeten anvisas 2 700 000 kronor såsom investering i fonden för låneunderstöd. Härjämte räknar jag med att för samma ändamål ett investeringsanslag å 3 500 000 kronor skall uppföras på allmän beredskapsstat under förut angivna dispositionsvillkor. Slutligen förordar jag, att till *lantarbetarbostadslån* för nästa budgetår skall upptagas ett investeringsanslag under fonden för låneunderstöd av 500 000 kronor och räknar med ett lika stort investeringsanslag för ändamålet på den allmänna beredskapsstaten.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehått dels en inom andra kammaren av herr *E. Ericsson* i Sörsjön *m. fl.* väckt motion (II: 16), vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta höja maximibeloppet för bostadsförbättringsbidrag till 3 500 kronor förutom enligt kungl. kungörelsen av den 30 juni 1943 medgivna bidrag å 1 000 kronor för anordnande av vatten- och avloppsledningar eller för förbättring av vattentäkt samt till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 9 500 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Andersson* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herrar *E. V. Staxäng* och *A. Andersson* i Gisselås (II: 333), vari hemställdts, att riksdagen vid behandling av frågan om lån och bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga sådan ändring av hithörande låne- och bidragsregler, vilka möjliggöra bidrag och långivning till gemensamma vatten- och avloppsledningar samt förbättring av vattentäkt,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hj. Gustafson* i Dädesjö väckt motion (II: 199), vari hemställdts, att riksdagen i samband med behandlingen av punkt 22 i femte huvudtiteln måtte uttala, att vid beviljandet av bidrag för vattentäkt och avlopp egnahemsnämnderna erhålla direktiv att undersöka förutsättningarna för gemensamma brunnar och ledningar, och samtidigt i sin skrivelse till Kungl. Maj:t påkalla en snar utredning om behovet av och möjligheterna för anläggning av gemensamma vattenverk, såväl för dricksvatten som för släckning av eldsvåda, och statens medverkan härtill.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslagen, får utskottet, i den mån de ej framgå av vad utskottet anför här nedan, hänvisa till motionerna II: 16, I: 177 och II: 199.

Det i motionen II: 16 framlagda förslaget om höjning av maximibeloppet för förbättringsbidrag ansluter sig till ett i propositionen omnämnt förslag av egnahemsstyrelsen. Utskottet finner i likhet med föredragande statsrådet, att det under pågående utredning rörande avvägningen av låne- och bidragsformerna framstår såsom olämpligt att vidtaga den föreslagna höjningen av bidragsformen, helst som en sådan höjning enligt vad styrelsen framhållit skulle kunna skapa ytterligare ojämnheter.

I anledning av yrkandena i de likalydande motionerna I: 177 och II: 333 samt motionen II: 199 vill utskottet framhålla, att redan gällande bestämmelser öppna viss möjlighet till bidrag och lån till anordnande av för flera fastigheter gemensamma vatten- och avloppsledningar. Såsom utskottet framhöll vid fjolårets riksdag äro emellertid särskilda bestämmelser för de gemensamma företagen av behovet påkallade. Förslag härom ha även numera framlagts av investeringsutredningen (SOU 1944: 12). Utskottet förutsätter, att denna fråga snarast möjligt underställes riksdagen.

Vidkommande medelsbehovet vill utskottet erinra om att fjolårets riksdag anvisade ett belopp av 10 000 000 kronor till förbättringsbidrag utan att samtidigt anvisa medel till nybyggnadslån. Med hänsyn till önskvärdheten av att i den ifrågavarande verksamheten samtidigt ha tillgång till medel för såväl bidrag som lån, bör Kungl. Maj:t i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört under löpande budgetår kunna medgiva, att frigjorda äldre lånemedel må tagas i anspråk, därest ett behov av nybyggnadslån skulle uppkomma i samband med fördelningen av till förbättringsbidrag anvisade medel.

För nästa budgetår avses att komplettera de anslag, som nu äskas på riksstaten, med medelsanvisning å allmän beredskapsstat. Med hänsyn till det numera inträdda, förbättrade läget i fråga om materialförsörjningen torde skäl föreligga att på beredskapsstaten upptaga anslag med avsevärt högre belopp än dem Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen beräknat skola upptagas å nämnda stat.

Mellan medel, som nu anvisas å riksstaten, å ena sidan, och belopp, som frigjorts i form av förfallna eller annullerade förbättringsbidrag eller som anvisas å allmän beredskapsstat, å andra sidan, kommer att föreligga den skillnaden, att de förra få disponeras i vanlig ordning medan användningen av de senare är avsedd att bliva beroende av Kungl. Maj:ts prövning av det allmänna läget. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att byggnadstillstånd enligt 2 § lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 april 1944 meddelats för utförande av sådana statsunderstödda bostadsförbättringsföretag, för vilkas utförande dylikt tillstånd erfordras enligt gällande föreskrifter. Beslutet avser alla bostadsförbättringsföretag, för vilka förbättringsbidrag, nybyggnadslån eller förbättringslån beviljats eller avses att beviljas, oavsett den tidpunkt, då medlen ställts till egnahemsnämndernas förfogande. Medan tillstånd enligt lagen om tillståndstvång dessförinnan erfordrats för varje särskilt byggnadsföretag oavsett detsammes storlek, innebär beslutet att nämnda lag praktiskt taget icke längre är gällande för i beslutet avsedda företag. I anslutning till vad sålunda förekommit förutsätter utskottet, att den omständigheten, att särskilda villkor skola gälla för viss del av de medel, som ställas till förfogande för här ifrågavarande ändamål, ej skall föranleda, att frågan om understöd i varje särskilt fall skall behöva underställas Kungl. Maj:ts prövning. I stället torde Kungl. Maj:t, efter en bedömning av det allmänna läget, ställa belopp till förfogande för vederbörande lokala myndigheter och åt dem överlämna prövningen av de särskilda företagens angelägenhetsgrad.

Utskottet tillstyrker, att Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar läggas till grund för nu ifrågavarande medelsanvisning.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

- I. att riksdagen må för budgetåret 1944/45 anvisa
- a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:16 till *Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) till *Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden* under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor,

2) till *Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag 500 000 kronor,

3) till *Lån till bostadsförbättringsverksamhet* under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor;

II. att motionerna I: 177 och II: 333 samt motionen II: 199 må anses besvarade genom vad utskottet anfört.

4:o) **Bidrag till inrättande av pensionärshem.** Kungl. Maj:t har (femte huvudtiteln punkt 23, s. 38) föreslagit riksdagen att till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

För innevarande budgetår har till bidrag till inrättande av pensionärshem anvisats, å riksstaten 4 000 000 kronor samt å tilläggsstat 2 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet förehäft

dels en inom andra kammaren av herr *E. Jonsson* i Skutskär väckt motion (II: 19), vari hemställt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av gällande författning angående statsbidrag för anordnande av pensionärshem, att statsbidrag, på sätt i motionen angivits, framdeles kunna utgå även till pensionärsbostäder inrymda i enskilda hyreshus av egnahemstyp,

dels en inom samma kammare av herr *D. Hall m. fl.* väckt motion (II: 110), vari hemställt, att riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål anvisa 6 000 000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionärernas förslag, får utskottet, i den mån de ej framgå av vad utskottet anför här nedan, hänvisa till motionerna.

I anledning av motionen II: 19 har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* inkommit med ett den 26 februari 1944 dagtecknat yttrande, vilket fogas såsom bilaga härtill. (*Bilaga.*)

Utskottet får erinra om att det för löpande budgetår anvisade anslaget å 4 000 000 kronor visat sig vara för lågt beräknat. För att undvika ett avbrott i bidragsgivningen till pensionärshemmen har innevarande riksdag anvisat ett tilläggsanslag av 2 000 000 kronor. Med anledning av det i motionen II: 110 väckta förslaget om anvisande av 6 000 000 kronor för nästa budgetår har utskottet under hand inhämtat upplysningar från statens byggnadslånebyrå rörande ansökningarna om bidrag från anslaget. Därav framgår, att byrån under tiden till och med den 25 mars 1944 tillstyrkt bidrag i sådan om-

Utskottet.

fattning att endast ett belopp av 323 695 kronor då kvarstod odisponerat. Samtidigt förelåg av byrån ännu icke behandlade bidragsansökningar, avseende ett belopp av tillhoppa 1 634 925 kronor. Antages att bidrag under den därefter återstående delen av innevarande budgetår sökes i ungefär samma omfattning som under motsvarande tid förra året, skulle vid budgetårsskiftet föreligga ett icke täckt bidragsbehov om cirka 3 300 000 kronor.

Då med hänsyn till dessa upplysningar måste befaras, att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet av 4 000 000 kronor icke täcker bidragsbehovet för längre tid än till hösten 1944, har utskottet funnit sig böra tillstyrka ifrågasvarande motion.

Vidkommande motionen II: 19 har utskottet icke kunnat undgå hysa vissa farhågor för att inrättande av pensionärsbostäder i enskilda hyreshus av egnahemstyp kommer att möta vissa praktiska svårigheter. Med hänsyn emellertid till vad motionären anført och innehållet i styrelsens för landskommunernas förbund bilagda skrivelse har utskottet emellertid funnit en utredning av frågan om anordnande av pensionärsbostäder på landsbygden böra komma till stånd.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 110 till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor,

b) med bifall till motionen II: 19 hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om anordnande av pensionärsbostäder på landsbygden.

Stockholm den 5 maj 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Gränebo, Lindström, Bernhard Nilsson, Bäckström, Holmström, Heidäng, Gustaf Iwar Anderson, Gillström, Wiklund* och *Johan Eric Ericson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Tidaholm, *Pettersson* i Dahl, *Mårtensson, Hall, Staxäng, Lindholm*, fru *Alvén* och herr *Eriksson* i Frägsta.

Reservation

vid punkten 4:o) (Bidrag till inrättande av pensionärshem) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Bernhard Nilsson, Holmström, Heiding, Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl, *Staxäng* och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser i likhet med Kungl. Maj:t, att för nästa budgetår ej bör för här ifrågavarande ändamål anvisas ett större anslag än det, som upptagits å riksstaten för innevarande budgetår, eller 4 000 000 kronor. Frågan om anvisande av ytterligare medel bör enligt utskottets mening kunna uppskjutas till en senare tidpunkt och tagas under omprövning i samband med kommande förslag till allmän beredskapsstat för nästa budgetår. Utskottet kan alltså icke tillstyrka det i motionen II: 110 framlagda förslaget.

Vidkommande motionen — — — utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 110 till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor,

b) med bifall — — — på landsbygden.»

Bilaga.

Till riksdagens statsutskott.

Uti en inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Skutskär väckt motion, nr 19, angående viss ändring av gällande grunder för statsbidrag till inrättande av pensionärshem, vilken motion remitterats till statsutskottet, hemställas, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av gällande författning om statsbidrag för anordnande av pensionärshem, att statsbidrag, på sätt i motionen närmare angives, framdeles skulle kunna utgå även till pensionärsbostäder, inrymda i enskilda hyreshus av egnahemstyp. Då den av motionen berörda frågan enligt styrelsens för Svenska landskommunernas förbund uppfattning är av synnerlig betydelse för landsbygden och snarast möjligt bör erhålla en tillfredsställande lösning, tillåter sig styrelsen att med anledning av motionen i det följande inför statsutskottet framlägga sina synpunkter på hithörande spörsmål.

Enligt förordningen om statsbidrag till anordnande av pensionärshem kan kommun, som uppför sådant, komma i åtnjutande av statsbidrag med 25—80 % av byggnadskostnaderna. Med detta stöd ha ett flertal pensionärshem tillkommit under de senaste åren, särskilt i städer och andra tätorter. Även i ett mindre antal landskommuner ha pensionärshem redan uppförts, och i många andra är frågan föremål för utredning. Kostnaderna synas i nuvarande prisläge uppgå till cirka 9 000—14 000 kronor per lägenhet om ett rum och kök eller kokvrå. Kostnadsvariationen är sålunda anmärkningsvärt stor, och även om medelkostnaden skulle ligga vid cirka 10 000 kronor per enrumslägenhet, måste detta för landsbygdens vidkommande betecknas som utomordentligt högt. Som jämförelse härmed kan påpekas, att till anskaffande av s. k. arbetarsmåbruk utgår ett statslån på högst 7 000 kronor. För detta belopp skall den medellöse låntagaren anskaffa ett markområde på ett par hektar, uppföra ett bostadshus för en i regel barnrik familj samt en mindre ladugård. Det säger sig självt, att även om låntagaren kan utföra allt arbete själv, skillnaden i standard mellan bostadslägenheten i pensionärshemmet och i arbetarsmåbruket måste bli mycket stor. I de kommuner, som redan förmedlat ett antal arbetarsmåbrukslån och som nu stå i begrepp att med utnyttjande av statsbidrag uppföra pensionärshem, har man all anledning att iakttaga den stora skillnaden i standard mellan pensionärshem och arbetarsmåbrukarens bostad, vilken senare ofta utgör bostad förutom åt två vuxna personer även för ett flertal barn.

I en landskommun förlägges pensionärshemmet vanligen i kommunens centrum. Följden härav blir, att blott åldringarna inom kommunens centrala delar få en god lösning av sin bostadsfråga. De i kommunens perifera delar boende åldringarna torde som regel ej vilja flytta över till pensionärshemmet, även om deras bostäder äro undermåliga, enär de ej vilja ryckas loss från den miljö, där de levat och verkat. För det stora flertalet pensionärer torde pensionärshemmet komma att bli ett förstadium till ålderdomshemmet, dit de ju måste överflytta, så snart de icke längre kunna taga vård om sig själva. Ute i landskommunerna synes man tämligen allmänt hysa den uppfattningen, att tillkomsten av ett pensionärshem komme att minska efterfrågan på platser på ålderdomshemmet, och civila byggnadsutredningen har delvis grundat sitt förslag till standardsänkning av ålderdomshemmen på samma uppfattning. Denna ståndpunkt måste sägas bero på en missuppfattning av pensionärshemmets ändamål; pensionärshemmen äro avsedda att utgöra goda och billiga hyresbostäder för icke längre arbetsföra personer, som

kunna taga vård om sig själva. Endast i undantagsfall och då i regel endast temporärt bör bostadsbrist vara anledning till intagning å ålderdomshem. Man torde tvärtom kunna hävda, att tillkomsten av ett pensionärshem — åtminstone i en landskommun — måste ställa ökade krav på ålderdomshemmet. Överflyttningen till ett pensionärshem måste nämligen i regel innebära, att pensionärens kontakt med närstående, hos vilka han kunnat få enklare vård och tillsyn, försvinner; hans vårdbehov måste därefter helt tillgodoses från det allmännas sida. Också vid relativt tillfällig sjuklighet måste den i pensionärshemmet boende överflyttas till ålderdomshemmet. Pensionärshemmet kan därför i många fall komma att förkorta vägen till ålderdomshemmet. Med ålderdomshemmens nuvarande standard behöver detta i och för sig icke innebära något olämpligt, men att åldringarna allt fortfarande betrakta ålderdomshemmet som den sista nödtvungna tillflyktsorten är dock en realitet, från vilken icke kan bortses. Och ur kommunernas ekonomiska synpunkt kommer tillkomsten av de dyra pensionärshemmen att bli en besvikelse, om de, tvärt emot vad man räknat med, komma att medföra ökade utgifter för ålderdomshemmen. På den egentliga landsbygden torde ensamma åldringar icke heller i samma utsträckning som förhållandet blir i städer och industrisamhällen vara överlämnade åt sig själva. Närstående och närboende lämna på olika sätt stöd och hjälp, och överhuvudtaget torde därför behovet av särskilda pensionärshem vara mindre på den egentliga landsbygden än i städer och industrisamhällen.

Redan av det ovan sagda torde framgå, att pensionärshemmen icke torde utgöra någon lämplig form för lösning av bostadsfrågan för den egentliga landsbygdens åldringar. Av kostnadsskäl kunna landskommunerna icke i någon nämnvärd omfattning anordna pensionärshem av gängse vordna typer. Och även där ekonomiska hänsyn icke stå hindrande i vägen, torde det icke kunna genomföras att sammanföra åldringarna från den spridda bebyggelsen i landsorten till särskilda pensionärshem. I och för sig torde dock bostadsstandarden för landsbygdens åldringar vara i minst lika trängande behov av höjning som förhållandet är i städer och industrisamhällen. I all synnerhet torde de gamlas bostäder i ödebygdsområdena stå på en mycket låg standard. Om staten lämnar ett relativt frikostigt stöd för ordnande av åldringarnas bostadsfråga, vilket dock på grund av förhållandena framförallt kommer städerna och tätorterna till godo, så borde åtgärder vidtagas, så att motsvarande förmån kommer landskommunerna i gemen till del, sålunda även den egentliga landsbygden.

Helt visst kan det förefinnas ett starkt sakligt behov av särskilda pensionärshem i många industribetonade landskommuner. Men för landsbygden i allmänhet måste man söka komma fram till någon billigare och lämpligare form för lösningen av de gamlas bostadsförsörjningsfråga. En hel del borde kunna vinnas genom att nu befintliga mindervärdiga bostäder i kommunernas olika delar i möjligaste mån upprustades. Härför borde de statliga bostadsförbättringsbidragen och nybyggnadslånen kunna utnyttjas, om anlagen till dessa utökades i erforderlig omfattning, och om därtill lägges ett rimligt kommunalt bidrag, borde man i många fall för en låg kostnad kunna åstadkomma bostäder av sådan standard, att de gamla hellre skulle kvarbo i dem än att flytta in i ett eventuellt centralt beläget pensionärshem. Men i nuvarande läge är detta icke en utväg, som ensam kan ge ett nöjaktigt resultat. Ett tillskott av nya lägenheter torde flestades vara erforderligt. Därvid kan till en början uppmärksamheten riktas på de många outnyttjade reservutrymmen, som på många håll finnas i landsbygdens bostadshus. Det är ytterst vanligt, att i ett mindre egnahemshus endast nedre våningen inredes. Inred-

ningen av övre våningen får anstå i avvaktan på råd och lägenhet. Varför skulle icke med det allmännas stöd en del av dessa outnyttjade utrymmen kunna inredas till lämpliga pensionärsbostäder? För en kostnad på 2 000 à 4 000 kronor per lägenhet skulle relativt många fullt godtagbara pensionärsbostäder därigenom kunna vinnas.

Häriifrån är steget icke långt till införande av ett direkt subventionerande av egnahemsbyggare, som äro villiga att i egnahemmet inreda en särskild pensionärsbostad. Om en landskommun är beredd att nedlägga t. ex. 75 000 kronor i engångskostnader för ett pensionärshem om tolv lägenheter (statsbidrag ej inberäknat), vill det synas som om resultatet skulle bli vida bättre, därest kommunen i stället subventionerade egnahemsbyggare med detta belopp mot villkor, att dessa i sina egnahem inredde lämpliga pensionärslägenheter. Man kan tänka sig, att 25 egnahemsbyggare subventioneras med vardera 3 000 kronor under förutsättning att de förbinda sig att i sina egnahem inreda en lägenhet om rum och kök, som mot viss angiven hyra under t. ex. 10 år skall uthyras till en åldring. Dessa lägenheter skulle i fråga om standard visserligen icke kunna mäta sig med lägenheterna i pensionärshemmen, men de skulle för landsbygdens vidkommande innebära åtskilliga andra fördelar. Pensionärsbostäderna skulle finnas i olika delar av kommunen. Om subventionen i första hand lämnades till de nybildade familjerna, som nu sakna tak över huvudet, skulle man därigenom vinna ett dubbelt syfte. En nybildad familj ur de lägre inkomstlagren kan och måste under åtskilliga år framåt reda sig med en lägenhet om två rum och kök. I den genom den kommunala subventionen tillkomna lägenheten kan under något tiotal år framåt endera av makarnas föräldrar eller annan närstående åldring få kvarbo, till dess större utrymme eventuellt kräves för familjen. Fall kunna givetvis uppstå, då egnahemsägarens familj växer så fort, att »reservlägenheten» måste tagas i anspråk på ett tidigare stadium, men å andra sidan behöver säkerligen i många fall denna lägenhets karaktär av pensionärsbostad icke upphöra ens efter 10 år. Om subventionen lämnas i form av räntefritt topplån, som avskrivs efter 10 år, därest egnahemsägaren fullgjort åtagna förpliktelser, så vinnas därigenom tillräcklig garanti för att syftet med subventionen ernås.

En dylik hjälpform skulle möjliggöra, att landsbygdens gamla kunde i stor utsträckning få kvarbo i den by eller den kommundel, där de framlevat sitt liv. De skulle också kunna erhålla enklare vård och tillsyn av närstående, och för en yngre familj innebär det ofta en betydande fördel att ha en frisk åldring i huset; denne kan vara till stor hjälp framför allt vid tillsyn över barnen. I det stora problemkomplexet om landsbygdens avfolkning torde också böra uppmärksammas nödvändigheten av att så långt som möjligt utnyttja de partiellt arbetsföra pensionärernas arbetskraft. Det måste i regel bli lättare att utnyttja denna arbetskraft, om pensionärerna äro spridda över kommunen än om de äro sammanförda i pensionärshem.

Givetvis skulle subvention av antytt slag utlämnas med stor urskiljning, och den goda lokal- och personkännedomen i landskommunerna möjliggör också detta. I första hand bör det förutsättas, att närstående få disponera reservlägenheten, och i regel bör egnahemsbyggaren i förväg ha klart för sig vem som i första hand skall bebo densamma.

I några landskommuner har frågan om anskaffande av pensionärsbostäder genom subvention av egnahemsbyggen upptagits till behandling. Åtskilliga hinder torde dock komma att möta, därest den kommunala subventionen skall sammankopplas med de statliga stödåtgärderna av olika slag. Dessa hinder borde undanröjas, och den kommunala subventionen på lämpligt sätt kompletteras med en statlig. Statens byggnadslånebyrå har i viss utsträckning med

givit, att i »barnrikegna» låntagaren närstående åldring får beredas bostad, men detta är icke tillräckligt.

Överhuvudtaget torde olika och efter förhållandena i varje särskilt fall anpassade åtgärder böra tillgripas, om bostadsfrågan för landsbygdens gamla inom rimlig tid och till för kommunerna överkomliga kostnader skall kunna få en nöjaktig lösning. Det är icke ovanligt, att frågan om uppförande av pensionärshem i ett brukssamhälle blir aktuell därigenom att åldringar, som hittills fått kvarbo i industribostäderna, måste lämna plats för yngre familjer. Det är här ofta fråga om bostäder, som äro långt ifrån lämpliga för familjer med minderåriga barn men som efter en mindre upprustning tämligen väl kunna fylla ändamålet som pensionärsbostäder. De gamla vilja också i regel helst av allt bo kvar i de lägenheter de disponerat under sin krafts dagar. Det borde i sådana fall ur allas synpunkter — icke minst det allmännas — vara till fördel, om de gamla finge kvarbo. Den statliga och kommunala subventionen skulle i sådana fall i första hand möjliggöra tillkomsten av lämpligare bostäder för de yngre familjerna och en nödig upprustning av äldre bostäder, som i fortsättningen skola bebos av gamla.

Med det ovan anförda har förbundet på intet sätt avsett att förringa betydelsen av pensionärshemmen i allmänhet. Dessa ha säkerligen en mycket viktig uppgift att fylla i städerna och i industribetonade landskommuner, där ett eller flera pensionärshem kan tillgodose ett viktigt behov. Men för den egentliga landsbygden torde pensionärshemmen icke vara den rätta lösningen av åldringarnas bostadsfråga. Det bör i detta sammanhang hållas i åtanke, att den ogynnsamma åldersfördelning, som redan finnes och inom kort kommer att göra sig ännu mera gällande, blir mest framträdande för landsbygden, som får släppa till många av de arbetsföra åldrarna till städer och industriorter och som därigenom får ett stort antal åldringar att draga försorg om.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund får vördsamt anhålla, att statsutskottet med anledning av förevarande motion samt vad styrelsen ovan anfört måtte tillstyrka, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning av frågan om pensionärsbostädernas ordnande på den egentliga landsbygden.

Stockholm den 26 februari 1944.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund.

Israel Lagerfelt.

/ Sixten Larsson.